

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії та філософії
Кафедра права та методики викладання правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
інституту історії та філософії
 Ю.В. Подрез

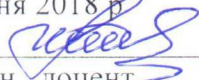
01 жовтня 2018 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТЕОРІЯ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Перший (бакалаврський) рівень

галузь знань: 08 Право
спеціальність: 081 Право
освітньо-професійна програма: Право
Мова навчання: українська

Погоджено
науково-методичною комісією
Навчально-наукового
інституту історії та філософії
28 вересня 2018 р.
Голова: Подрез Ю.В.
к. істор. н., доцент

Суми - 2018

Розробник:

Кучук Андрій Миколайович – доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри права та методики викладання правознавства

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри права та методики викладання правознавства

Протокол № 2 від 28 вересня 2018 р.

В.о. завідувача кафедри
кандидат педагогічних наук, доцент

О.М. Іваній

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Бакалавр	Вибіркова	
		Рік підготовки:	
3-й		3-й	
Семестр			
5-й		5-й	
Лекції			
24 год.		6 год.	
Практичні, семінарські			
28 год.		6 год.	
Лабораторні			
Самостійна робота			
64 год.		106 год.	
Консультації:			
4 год.		2 год.	
Загальна кількість годин - 120	Вид контролю: залік		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Теорія правозастосування» є практико спрямованою правничою дисципліною. Предметом вивчення навчальної дисципліни є сутність і зміст правозастосовної діяльності, теоретичні і практичні аспекти правозастосування.

Навчальна дисципліна «Теорія правозастосування» входить до переліку вибіркових компонентів освітньо-професійної програми.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей:**

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **фахових компетентностей:**

ФК3. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

ФК7. Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності, а саме:** здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Навчання спрямоване на комплексну реалізацію практичної, когнітивно-освітньої, професійної та виховної мети, а саме:

- *практична мета:* сприяти становленню сучасного висококваліфікованого юриста; надати знання щодо загальних засад, стадій, ефективності правозастосування;

- *когнітивно-освітня мета:* набуття та поглиблення знань про особливості застосування норм права;

- *професійна мета:* оволодіння навичками критично оцінювати фактичні обставини справи та визначати заходи щодо застосування норм права;

- *виховна мета:* формування гуманістичного, демократичного та загальнокультурного світогляду, патріотичної свідомості громадянина України, виховання поваги до загальнолюдських цінностей.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни «Теорія правозастосування» доцільно здійснювати після вивчення теорії держави та права та базових галузей права.

3. Результати навчання за дисципліною

Знання	<p>ПРЗ 1. Концептуальні знання, набуті у процесі навчання та професійної діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності</p> <p>ПРЗ 2. Критичне осмислення основних теорій, принципів, методів і понять у навчанні та професійній діяльності, зокрема на межі предметних галузей</p>	<p>Студент повинен знати на достатньому рівні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - понятійно-категоріальний апарат теорії правозастосування; - стадійність правозастосування; - механізм застосування норм права; - зміст та специфіку правозастосування за наявності колізій та прогалин у законодавстві та ін.
Уміння	<p>ПРУ 2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання</p> <p>ПРУ 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел</p> <p>ПРУ 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми</p> <p>ПРУ 5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю</p>	<p>Студент повинен уміти на достатньому рівні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - аналізувати обставини юридичної справи; - працювати з нормативно-правовими актами різних галузей законодавства; - визначати послідовність дій щодо застосування норм права; - встановлювати особливості застосування норм права за конкретною справою; - визначати можливі помилки правозастосування
Комунікація	<p>ПРК 3. Відтворювати зміст, демонструючи розуміння з основних професійних та суспільних тем</p>	<p>Студент повинен володіти на достатньому рівні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - основами застосування норм права

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Тестові завдання з вибірковими відповідями	Тестові завдання з конструйованими відповідями	Тестові завдання з відповідями змішаного характеру
А	Обрано 100% правильних відповідей	Студент повністю розуміє зміст поставленого питання, оцінює поставлену проблему правильно й повно відповідає на запитання.	10% неповних відповідей.
В	Обрано до 10% неправильних відповідей, решта відповідей правильні	Студент загалом правильно оцінює поставлену проблему, здебільшого правильно й повно відповідає на запитання, допускає поодинокі огріхи, до 10% неправильних відповідей.	Обрано 20% неправильних відповідей і 10% неповних відповідей (20%/10%).
С	Обрано до 20% неправильних відповідей, решта відповідей правильні	Студент загалом правильно оцінює поставлену проблему, здебільшого правильно відповідає на запитання, допускає поодинокі огріхи, до 20% неправильних відповідей або 10% неправильних і 20% неповних.	Обрано 30% неправильних відповідей і 20% неповних відповідей (30%/20%).
Д	Обрано 30% – 40% неправильних відповідей, решта відповідей правильна.	Студент загалом правильно розуміє проблему, розуміє тему, непоодинокі неправильні відповіді або ж значна кількість неповних відповідей (40%/0, 30%/10%, 20%/30%).	Обрано до 40% неправильних відповідей або 30% неправильних і 30% неточних відповідей (40%/0, 30%/30%).

E	Обрано 30% – 50% неправильних відповідей, решта відповідей правильна.	Студент загалом правильно розуміє проблему, непоодинокі неправильні відповіді або ж значна кількість неповних відповідей (50%/0, 40%/20%, 30%/40%).	Обрано до 60% неправильних відповідей або 50% неправильних і 30% неточних відповідей (60%/0, 50%/30%).
F	Обрано 60% неправильних відповідей.	Відповіді студента свідчать, що більша частина матеріалу ним не засвоєна (60% неправильних відповідей)	Обрано 70% неправильних відповідей або 60% неправильних і 50% неточних відповідей (70%/0, 60%/50%).
FX	Обрано 70% і більше неправильних відповідей	Студент здатний правильно відповісти лише на деякі із запропонованих запитань – 70% і більше неправильних відповідей	Обрано 80% неправильних відповідей або 70% неправильних і 50% неточних відповідей (80%/0, 70%/50%).

**Розподіл балів
Денна форма навчання**

Поточний контроль						Разом	Сума
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6		
Поточний контроль						70	100
10	10	10	15	15	10		
Контроль самостійної роботи						30	
5	5	5	5	5	5		

Заочна форма навчання

Поточний контроль						Разом	Сума
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6		
Поточний контроль						30	100
			10	10	10		
Контроль самостійної роботи						70	
10	12	12	12	12	12		

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання студентами всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності. Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень студентів під час відвідування лекцій, участі у семінарах, виконання тестових завдань та виконання інших видів самостійної роботи. Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **70 балів (30 балів - для студентів заочної форми навчання):** участь у *семінарах* – підготовка аналітичних звітів та доповідей і пред'явлення результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю.

- **30 балів (70 балів - для студентів заочної форми навчання):** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготування рефератів, есе тощо).

Разом - **100 балів.**

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проєкту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни є:

- усний контроль. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією;

- письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових робіт, які можуть бути короткочасними (15-20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- тестовий контроль. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь.

- підготовка доповідей, есе, презентацій. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Теорія правозастосування» складається з одного модуля, який в цілому висвітлює сутність і зміст правозастосовної діяльності, теоретичні і практичні аспекти правозастосування.

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Тематичні розділи

Тема 1. Правозастосування як особливий спосіб організації реалізації норм права

Реалізація норм права: поняття і зміст. Види реалізації норм права: дотримання виконання, використання. Ознаки і дефініція правозастосування. Застосування норм права державними органами. Необхідність правозастосування. Вимоги до правильного застосування норм права: законність, обґрунтованість, доцільність, справедливість, гуманізм. Суб'єкти правозастосування. Межі правозастосування. Форми правозастосування.

Внутрішні і зовнішні фактори в детермінації правозастосування.

Тема 2. Стадії застосування норм права.

Встановлення та аналіз фактичних обставин справи в процесі правозастосування. Вибір норми права, що розрахована на даний випадок, її аналіз, встановлення автентичності її тексту. Прийняття рішення у справі. Здійснення фактичних дій з виконання акта застосування норм права.

Тема 3. Тлумачення норм права.

Юридичне тлумачення: поняття, необхідність та значення. Об'єкт та предмет тлумачення. Сутність тлумачення-з'ясування та тлумачення-роз'яснення.

Основні способи юридичного тлумачення та їх характеристика. Мовний, логічний, історико-політичний, системний, телеологічний та спеціально-юридичний способи тлумачення тлумачення-з'ясування. Тлумачення за суб'єктами. Офіційне тлумачення та його різновиди. Неофіційне тлумачення та характеристика його різновидів.

Правороз'яснювальний процес та його стадії.

Тлумачення норм права за обсягом правового змісту. Буквальне, розширювальне та обмежувальне тлумачення норм права.

Статичне і динамічне тлумачення.

Акт юридичного тлумачення: поняття, його різновиди та співвідношення з нормативно-правовим актом.

Тема 4. Акт застосування норм права.

Ознаки актів застосування норм права: владний характер, юридична сила та забезпеченість державним примусом, індивідуально-правовий характер.

Класифікація актів застосування норм права. За способом прийняття: колегіальні та одноособові. За формою зовнішнього виразу: письмовий акт; усний акт та конклюдентний акт. За юридичною формою (назва документа): укази; постанови; розпорядження; накази; ухвали; протести; рішення. За значенням у юридичному процесі: основні та допоміжні акти.

Співвідношення акту застосування норм права з іншими правовими актами.

Тема 5. Проблеми і помилки правозастосування.

Прогалини в законі та способи їх усунення (подолання). Проблеми реалізації норм права при прогалинах у законі. Юридичні колізії: поняття і причини існування. Види юридичних колізій. Колізії в сфері правозастосування. Конкуренція нормативно-правових актів.

Способи усунення та подолання юридичних колізій.

Поняття помилок в діяльності правозастосовних органів.

Класифікація помилок в правозастосуванні. Помилки в процесі пізнання (пізнавальні). Помилки в оцінці фактичних обставин справи (оціночні або кваліфікаційні). Помилки в юридично-значимій діяльності.

Причини помилок в діяльності правозастосовних органів.

Напрями профілактики помилок в правозастосуванні.

Тема 6. Особливості застосування норм міжнародного та європейського права.

Міжнародне право: поняття та джерела. Імплементация норм міжнародного права. Особливості застосування норм міжнародного права.

Європейське право: поняття та джерела. Особливості застосування норм європейського права.

Правозастосовна діяльність Європейського суду з прав людини. Регіональні інститути захисту прав людини. Конвенція про захист прав та основоположних свобод людини. Європейський суд з прав людини. Прецедентний характер рішень Європейського суду з прав людини.

Порядок звернення до Європейського суду з прав людини. Розгляд Європейським судом з прав людини звернень. Виконання рішень Європейського суду з прав людини.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. робота
Тема 1. Правозастосування як особливий спосіб організації реалізації норм права	20	4	4			12	19	2				17
Тема 2. Стадії застосування норм права	20	4	4			12	19	2				17
Тема 3. Тлумачення норм права	20	4	4			12	20	2				18
Тема 4. Акт застосування норм права	18	4	6			8	20		2			18
Тема 5. Проблеми і помилки правозастосування	18	4	6			8	20		2			18
Тема 6. Особливості застосування норм міжнародного та європейського права	20	4	4			12	20		2			18
	4				4		2				2	
Усього годин	120	24	28		4	64	120	6	6		2	106

7.3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Правозастосування як особливий спосіб організації реалізації норм права	4	
2	Стадії застосування норм права	4	
3	Тлумачення норм права	4	
4	Акт застосування норм права	6	2
5	Проблеми і помилки правозастосування	6	2
6	Особливості застосування норм міжнародного та європейського права	4	2
Разом		28	6

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Конституція (Основний Закон) України. – К., 1996. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/995_004.
4. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів вищих навчальних закладів] / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. – Харків: Право, 2009. – 584 с.
5. Теорія держави і права: підручник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 2-е вид. перероб і доп. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – 468 с.
6. Воппенко Н.Н. Реализация права. – Волгоград: Изд-во Волгоградского государственного ун-та, 2001. – 48 с.
7. Малишев Б.В. Застосування норм права: навч. посібн. / Б.В. Малишев, О.В. Москалюк. За ред. Б.В. Малишева. – К.: Реферат, 2010. – 260 с.
8. Теорія держави і права: підручник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – 384 с.

Додаткові:

1. Бобровник С.В. Компромiс i конфлікт у праві: антрополого-комунікативний підхід до аналізу / С.В. Бобровник. – К.: Видавництво «Юридична думка», 2011. – 384 с.
2. Барак Аарон. Судейское усмотрение. Перевод с английского. — М.: Издательство НОРМА, 1999. — 376 с.

3. Бочаров Д.О. Доказування у правозастосовчій діяльності: загальнотеоретичні питання: автореф. дис... канд. юрид. наук / Д. О. Бочаров; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. - Х., 2007. - 20 с.

4. Бочаров Д.О. Поняття «правозастосовча діяльність»: операціональний аспект / Д. Бочаров // Право України. - 2008. - № 3. - С. 115-118.

5. Бочаров Д.О. Правозастосовча діяльність: поняття, функції та форми: проблем. лекції / Д. О. Бочаров; Держ. мит. служба України, Акад. мит. служби України. - Д., 2006. - 74 с.

6. Бочаров Д.О. Про місце доказового права у системі права / Д.Бочаров // Право України. - 2003. - № 2. - С. 30-34.

7. Бочаров Д.О. Функціонування доказів як семіозис: від фактичних даних - до фактів / Д. О. Бочаров // Право України. - 2012. - № 7. - С. 127-133.

8. Бочаров Д.О. Юридичний доказ як динамічна знакова конструкція / Д. О. Бочаров // Право України. - 2011. - № 2. - С. 186-192.

9. Вопленко Н.Н. Правоприменительная практика: понятие, основные функции / Н.Н. Вопленко, А.П. Рожнов. – Волгоград: Изд-во Волгоградского государственного ун-та, 2004. – 205 с.

10. Губаева Т.В. Язык и право. Искусство владения словом в профессиональной юридической деятельности. – М.: Норма, 2004. – 160 с.

11. Дія права. Інтегративний аспект: монографія / Кол. авторів; Відп. ред.. Н.М. Оніщенко. – К.: Видавництво «Юридична думка», 2010. – 360 с.

12. Жук А. Правозастосування (інтелектуально-вольовий бік) // Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К.: Ін Юре, 2003. – Т. 1. – С. 804-806.

13. Капліна О.В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права: Монографія. / О.В. Капліна. — Х.: Право, 2008. — 296 с.

14. Кашанина Т.В. Юридическая техника / Т.В. Кашанина. – 2-е изд. – М.: Норма, ИНФРА М, 2011. – 496 с.

15. Ковальски М. Уважение личной и семейной жизни, жилища и корреспонденции на основании ст. 8 европейской конвенции прав человека – основные проблемы / М. Ковальски. – Варшава, 2007. – 68 с.

16. Лилак Д. Колізія і конкуренція законів // Право України. – 2001. – № 4. – С. 18-20.

17. Матвеева Л. Правозастосовчі акти та акти тлумачення права // Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К.: Ін Юре, 2003. – Т. 1. – С. 798-800.

18. Спектор Е.И. Пробелы в законодательстве и пути их преодоления: дис. ...канд.юрид.наук: 12.00.01 / Екатерина Ильинична Спектор; Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации. – М., 2003. – 127 с.

19. Толстик В.А. Системное толкование норм права / В.А. Толстик, Н.Л. Дворников, К.В. Каргин. – М.: Юриспруденция, 2010. – 136 с.

Інформаційні ресурси:

1. Lex: правовий портал: http://ukr-pravo.at.ua/index/porivnjalne_pravoznavstvo_novij_pidruchnik_z_porivnjalnogo_pravoznavstva/0-4320
2. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій: <http://ials.sas.ac.uk/library/library.asp>
3. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського: www.nbuv.gov.ua/
4. Німецькі бібліотеки: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/>
5. Підручники онлайн: <http://textbooks.net.ua/content/section/29/35/>
6. Портал «Право України»: <http://pravo-ukraine.org.ua/resyrsi/biblioteka/sravnitelnoe-pravovedenie/6869-porivnyalne-pravoznavstvo-pidruchnik-sajidov-a-x>
7. Юридична бібліотека Школи права Йелльського університету: <http://library.law.yale.edu/>
8. Юридичний портал: навчальна і довідкова література: <http://yport.inf.ua/sravnitelnoe-pravovedenie-osnovnyie-pravovyie.html>.